AANTEEKENINGEN BETREFFENDE DE KORINTJISCHE ADAT.¹

DOOR

P. J. KOOREMAN,

Assistent-resident van Painan.

I. OVER DE POESAKA'S IN KORINTJI.

In vroegeren tijd is in Korintji een eigen letterschrift in gebruik geweest, welks consonanten, volgens Hadji Abdoerrahmán, lid van het geslacht der Dipati's (hoofden) van het landschap Rawang en een man van grooten invloed, niet uitgesproken worden vereenigd met een *a* klank, maar met een *è*, dus niet *ba*, *ta*, *ka* maar *bè*, *tè*, *kè* enz. Er bestaan nog handschriften in dit letterschrift, welke genoemde hadji beweert in zijne jeugd gezien te hebben; zelfs zegt hij dat hij die vroeger kon lezen en dat de letters gelijken op het Mandailingsche schrift der Bataks. Dit Korintjische schrift heet *soerat èntjoeng*, welke benaming verwantschap vertoont met *rèntjong* en de handschriften, handelende over de oude adat en den vóór-Moham-

¹ Gelijk reeds uit de Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van N.-I., (5e Reeks, 6e dl.) kon blijken, had wijlen de hoogleeraar Dr. G. A. WILKEN voor zijne daarin opgenomene verhandeling «over het huwelijks- en erfrecht bij de volken van Zuid-Sumatra» gebruik mogen maken van een aantal nota's die, afkomstig van onderscheidene ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur op Sumatra, door welwillende tusschenkomst van het Ministerie van Koloniën aan het Koninklijk Instituut waren toegezonden. Onder geleide van een schrijven van 3 September 1892, lett. A.¹, n°. 34, mocht het Instituutsbestuur, ten vervolge, eene nota ontvangen van den Assistent-Resident van Painan (Gouv. Sumatra's Westkust) P. J. KOOREMAN betreffende de Korintjische adat, opgemaakt naar aanleiding van het mede in zijne handen gesteld geschrift van wijlen den hoogleeraar Dr. G. A. WILKEN over «de verbreiding van het Matriarchaat op Sumatra.»

Wij hebben gemeend dat slechts een zeer klein gedeelte van deze ons toegezondene nota voor plaatsing in dit tijdschrift in aanmerking kon komen. RED.

medaanschen godsdienst, die voornamelijk in de vereering van een aantal déwa's bestond, worden in hooge eer gehouden, zelfs godsdienstig vereerd ¹.

Natuurlijk is niets onbeproefd gelaten om zulk een handschrift, of een gedeelte daarvan dan wel een afschrift in handen te krijgen, doch te vergeefs. Iedereen kent hun bestaan, noemt lieden, die ze bezitten, maar deze ontkennen dit. Ook wilde niemand mij een copy bezorgen, bewerende, dat zelfs het zien dier handschriften verboden was. Zelfs Hadji Abdoerrahmán voornoemd verklaarde aan mijn wensch niet te kunnen voldoen, en deed mij omtrent de bewaring dier schrifturen de volgende belangwekkende mededeelingen, welke bij nader onderzoek juist zijn gebleken.

Als alle Korintjiërs, beweert hij, dat zijn geboorteland onbewoond was vóór de komst der Maleiers, en omtrent de herkomst van het Entjongschrift kan hij niet de minste inlichting geven.

Mandapo is het Korintjische woord voor negri of oorspronkelijke stichting, welke bestuurd wordt door een Dipati, bijgestaan door mindere hoofden. Evenals uit de Maleische negri, zijn uit de oorspronkelijke stichting of indoeq nevenstichtingen of anaq negri ontstaan, samen eene confederatie of laras vormende. Zulke laras heeten in Korintji mandapo.

In de woningen van alle Dipati's van mandapo's bevinden zich bij den veelal van snij- en schilderwerk voorzienen hoofdstijl (toenggag toea) op den zolder miniatuurhuisjes, welke met gekleurd katoen zijn behangen. In dat huisje, dat langs een trap te bereiken is, worden voorwerpen bewaard, afkomstig van de orang toea-toea of voorouders in Maleischen zin, der Dipati's.

Die voorwerpen, poesaka ² genaamd, bestaan in oude handschriften met Entjongschrift geschreven op boomschors of bamboe, kleedingstukken, wapens, gongs, steenen, en worden beschouwd te behooren aan de vrouwen der Dipatis ³, mede dipati genaamd, die als priesteressen ⁴ fungeeren, geregeld reukwerk komen branden, gele rijst brengen, en de poesaka's met gebrande rijst (bras randang) bestrooien, bij welke werkzaamheden zij door een paar andere vrouwen, dajang-

¹ Het hier bedoelde alphabet van Korintji is te vinden bij Crawford, Malay grammar. Preliminary discourse pag. LXII. RED.

² Voor poesaka wordt ook wel piagam gezegd.

³ Voor de ambten geldt in Korintji de adat kamanakan.

⁴ Bij de Makassaren en Boegineezen heeten die priesteressen Pinati, wellicht door letterwisseling van Dipati gevormd.

dajang genaamd, worden geholpen. Gewoonlijk worden daarbij ook oude liederen gezongen.

Bij de bevolking staan die poesakas in hooge eer, zij brengt daaraan offers en het is gebruikelijk plechtige geloften en eeden daarbij af te leggen.

Niets mag evenwel bij die poesaka's verricht worden zonder den bijstand der bovengenoemde vrouwen, enkele daarvan, o. a. de Entjong handschriften, mogen door niemand gezien of aangeraakt worden, dan door die vrouwen — en alleen in gewichtige omstandigheden als oorlog, besmettelijke ziekten en andere rampen, bij den ontvangst van Radja's, de aanstelling van een nieuwen Dipati enz., mogen zij naar beneden gebracht worden.

In die gevallen moet eerst een karbauw worden geslacht, waarna zij onder het toezicht der vrouwelijke dipati's en met gejuich, gezang, het branden van reukwerk, het strooien van bras randang, het afschieten van geweren, het slaan op gongs en trommen uit het voor de poesaka's bestemde huisje worden gedragen en de kampong rondgeleid, waarbij de dajang dajang dansen uitvoeren. Met hetzelfde ceremonieel worden zij weer naar hunne bergplaats teruggebracht.

De poesaka's bezitten ook sawahs, sawah rapat genaamd, welke door de bevolking worden bewerkt, beplant en geoogst, en waarvan de opbrengst is bestemd voor den Dipati, die evenwel verplicht is om bij bezoeken van aanzienlijken voor hunne huisvesting en voeding te zorgen.

Volgens Hadji Abdoerrahmán worden die gebruiken nog altijd stipt nagekomen, ofschoon de geheele bevolking tot den Islam is bekeerd.

Vergelijkt men voorschreven gebruiken met het voorkomende over Makassaarsche en Boegineesche ornamenten in mijn opstel over den „feitelijken toestand in het Gouvernementsgebied van Celebes en onderhoorigheden“¹, dan zal de treffende overeenkomst dadelijk opvallen.

Omtrent den oorsprong dier voorwerpen bestaat echter verschil. Terwijl de Makassar en Boeginees ze altijd rechtstreeks in verband brengt met de stichting zelf zijner negri, doet de Korintjiër dit slechts middellijk door te gelooven, dat de poesaka's voorwerpen zijn, afkomstig van den stichter van zijn mandapo.

Boegineezen en Makassaren schrijven evenwel aan hunne gaoekangs,

¹ Indische Gids, Februari 1883.

kalompowangs, aradjangs dezelfde bovennatuurlijke kracht toe als de Korintjiërs aan hunne poesaka's, en door allen worden zij op treffend gelijke wijze vereerd.

Er zijn echter nog meer punten van overeenkomst.

De ornamenten van Makassaren en Boegineezen hadden ook ornamentsslaven (ata kalompowang), in het algemeen lieden, die ernstig tegen de adat hadden gezondigd, en de hun opgelegde boeten niet konden voldoen.

De poesaka's van de Korintjiërs hebben ze ook, namelijk de hiervoren genoemde vrouwelijke Dajang-dajang zoomede de mannelijke Boeda andah (wellicht boedaq handam). Hoogst merkwaardig is nog de volgende bijzonderheid.

Onder de poesaka's der Korintjiërs bevinden zich ook steenen, welke degenen onkwetsbaar maken, die ze in de hand houden. Deze steenen heeten Pagawé (Pagawei). Gawé (gawei) nu heeft volkomen dezelfde beteekenis als het Makassaarsche en Boegineesche gaoe, (doen, werk verrichten).¹ Pagawé van de Korintjiërs en Gaoekang van de Boegineezen en Makassaren zijn dus afgeleid van hetzelfde grondwoord.

Van Boegineesche of Makassaarsche nederzettingen maakt de overlevering echter geen gewag.

II. KORINTJISCHE PASMUNT.

De mandapo Kotta Taloeq is gesticht door lieden van Indrapoera op Rawangsch grondgebied, en was oorspronkelijk aan de mandapo Rawang onderhoorig, doch is thans zelfstandig. Zij bestaat uit een aantal kleine negrien, welke alle zwaar bevolkt zijn, en de Pamangkoe (het hoofd) heeft het uitsluitende recht om de koperen ringetjes (doewit tjintjin) te doen maken, welke vroeger algemeen, thans bij uitzondering, in Korintji als pasmunt werden gebruikt. Er zijn twee soorten, de groote, waarvan er circa 20, en de kleine, waarvan er 400 gaan in den gulden.

Een ander betaalmiddel is de tjintjin Hijang, welke van zilver, en uitsluitend door den Dipati van de mandapo Hijang gemaakt wordt, en waarvan er ongeveer tien in den gulden gaan.

Het voor het vervaardigen van die ringetjes benoodigde koper en

¹ Vergel. het Jav. *gawé*, Makass. en Boeg. *gawé* of *gaoe*, Dajaksch *gawi*. In al deze woorden ligt het begrip van *doen*, *werkzaamheid* en vandaar beteekenen zij ook: *feest*, *feestvieren*. Vgl. ook Pijnappel Wdk. s. v. *pagitiwé*. RED.

zilver wordt ingevoerd. Verder bezitten de Korintjiërs nog oude zilveren Europeesche muntstukken, welke zij als djimat gebruiken, en waarvan zij alleen in den uitersten nood afstand doen. Voor zulke munten van eene waarde van misschien f 0.50 wordt soms tot twintig gulden betaald.

De ringetjes komen meer en meer in onbruik. Tegenwoordig circuleeren voornamelijk duiten, rijksdaalders, guldens, halve guldens en alle dollarsoorten, waarvan de pilaarnat de hoogste waarde heeft ¹

¹ Eene afbeelding van die ringen vindt men o. a. in het werk van wijlen Prof. Millies, *Recherches sur les monnaies de l'Archipel Indien* etc. Pl. XIX. RED.

NALEZING

OP MIJN STUK OVER DE BETREKKINGEN TUSSCHEN
NEDERLAND EN CHINA.

DOOR

G. SCHLEGEL.

Volgens eene mededeeling van den heer Geo. Philipps, oud-engelsch consul in China, thans te Hastings vertoevende, wordt in het Chineesche werk *Toeng tshi* (通志) de op bladz. 5 van mijn opstel vermelde *Ma-oei-long* geschreven *Oei-ma-long* (韋麻郎). In het Canton-dialect luiden deze karakters *Wai-ma-long*, in het Mandarijnsch *Weï-ma-lang* (= *Weï-b-rang*), en dit is zeer zeker de Chineesche wijze om zoo getrouw mogelijk den naam *Wij-brant* (van Warwijk) phonetisch terug te geven.

Onder de op bldz. 7 vermelde voortbrengselen van Indië worden ook vermeld *So-foe* (瑣服), hetwelk wij, met een?, door »fijne kleeren» hebben vertaald; een woord, dat ook door Groeneveldt in zijne »Notes on the Malay archipelago and Malacca» (p. 134 en 141) als een product van Malakka opgenoemd wordt en waarvan hij zegt, dat het eene soort kleedingstuk of deken van veeren gemaakt schijnt te zijn.

Dr. F. W. K. Müller, wetenschappelijk assistent aan het Königl. Museum für Völkerkunde te Berlijn, heeft, en naar wij gelooven zeer terecht, dit *Sofoe* afgeleid van het Ternataansche woord *Sofoe*, in het Maleisch *Sōpo* luidende, en dat door den heer De Clercq, in zijn glossarium van zijn werk over Ternate, met »Gedroogde huiden van paradijsvogels» vertaald wordt¹⁾.

Leiden, 11 Februari 1893.

1) Zie de *Toung-pao*, Maart 1893, p. 82.